

**Karel z Lichtensteinu-Castelcornu (1624–1695)
olomoucký biskup a kníže střední Evropy**

**Za chrám, město a vlast. Olomoucký biskup Karel z Lichtensteinu-Castelcornu
uprostřed barokní Evropy**

Osobnosti Karla z Lichtensteinu-Castelcornu se věnoval čtyřletý výzkum odborníků z Muzea umění Olomouc, Univerzity Palackého v Olomouci a Masarykovy univerzity v Brně, který vyvrcholil ve čtvrtek 13. 6. 2019 zahájením výstavy *Za chrám, město a vlast* v Arcidiecézním muzeu Olomouc a Arcibiskupském zámku v Kroměříži.

Olomoucká část expozice patří biskupově osobnosti – jeho mládí, studiím a kariéře. Návštěvníky provází pomocí popisek sám biskup Karel jako poutník z jiného času, který se snaží přiblížit svou dobu pro dnešního člověka někdy nepochopitelnou.

V **kroměřížské galerii** zámecké obrazárny i na dalších místech zámeckého areálu poznávají návštěvníci biskupa Karla jako náruživého stavebníka a mecenáše. Jeho stavební činnost se opírala o plány významných architektů té doby, jejichž činnost a život dokumentují dopisy, faksimile architektonických plánů i poslední vůle.

K výstavě vyšly dvě **monografie** – každá odlišně zaměřená.

První z nich (ed. Ondřej Jakubec) vyšla s názvem:

Karel z Lichtensteinu-Castelcornu (1624–1695)

Olomoucký biskup a kníže střední Evropy

Více spoluautorů zde hodnotí biskupovu osobu a dobu.

Editorem druhé publikace nazvané **Místa biskupovy paměti**, je Rostislav Švácha – je to kontextuální vyprávění zaměřené na sídla, místa, sbírky a upomínky biskupa Karla.

Obě obsáhlé knihy vyšly v češtině a v angličtině.

K projektu patřil i dokumentární **film Barokní velmož**. Scénárista a režisér Theodor Mojžíš k tomu sděluje: „Je to pokus o vhled do myšlení, životního stylu a díla Karla z Lichtensteinu-Castelcornu. Jeho postava je z dnešního pohledu rozporuplná, ale formovala jej úplně jiná doba, než je ta naše. V každém případě to, co po sobě na Moravě zanechal, je impozantní.“ Film se brzy objevil na obrazovce veřejnoprávní televize ČT1 (srov.: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11546008803-barokni-velmoz/>)

Důležitá data ze života Karla z Lichtensteinu-Castelcornu:

1624 narodil se v Kladsku jako syn císařského generála Filipa Rudolfa, hraběte z Liechtensteinu, svobodného pána z Castelcornu

1637 studium v Ingolstadt, kde dosáhl titulu doktora práv

1641 jmenován olomouckým kanovníkem

1648 stává se plnoprávným členem salcburské kapituly

1653 získal úřad kanovníka v Pasově

1654 stal se děkanem salcburské kapituly a prezidentem dvorské komory (řízení finančních a ekonomických záležitostí země)

1664 zvolen olomouckým biskupem

1665 nechal v Kroměříži postavit mincovnu

1666 začal v Kroměříži budovat Květnou zahradu

1670 založil v Těšíně jezuitskou kolej

1673 zakoupení obrazů, které se staly základem umělecké sbírky olomouckých biskupů a arcibiskupů

1680 dal souhlas s vyšetřováním děkana Kryštofa Aloise Lautnera, obžalovaného z čarodějnictví (Lautner 1685 upálen)

1687 založil v Kroměříži piaristické gymnázium a kolej

1695 umírá v Olomouci

Vyjádření současného arcibiskupa olomouckého a metropolitě moravského Mons. Jana Graubnera v úvodu první knihy:

„Olomoucký biskup Karel z Lichtensteinu-Castelcornu je pro většinu našich současníků neznámý. Někteří si na něho vzpomenu jen v souvislosti s upálením děkana Kryštofa Lautnera. Ve skutečnosti jde o mimořádnou osobnost, která nechala na Moravě významnou pozitivní stopu. Byl přirozeně dítětem své doby, z níž vycházel, ale kterou taky výrazně překračoval, takže i po staletích žasneme nad jeho odkazem.

Mám radost, že díky práci mnoha odborníků zapojených do společného projektu Muzea umění Olomouc a několika dalších významných institucí máme před sebou první z plánovaných knih, které nám biskupa i knížete přiblíží. Jde o světské zpracování církevní osobnosti. Přesto ukazuje jeho duchovní rozměr a vidím v něm i povzbuzení a inspiraci pro dnešek. Všem pracovníkům zapojeným do tohoto projektu děkuji.

Co mě zaujalo? Přišel do země zničené třicetiletou válkou. Nepláče. Má velké vize, které postupně realizuje. Neodsuzuje renesanční myšlení, které přes své křesťanství je až příliš zaujaté pohanskou antikou. Z dnešního pohledu se nám může zdát zvláštní, že jedno z jeho mimořádných děl, Květná zahrada v Kroměříži, je plné ne křesťanských, nýbrž antických témat. Základní myšlenka je však ryze biblická. Zatímco poušť a zpusťovaná země se považují za místa hříchu a vlády d'áblovy, zahrada je už od té rajske místem přítomnosti Boha a setkávání se s ním, místem života a naděje. Ostrov ušlechtilosti a přírodní krásy přinášel naději a stal se následovaným příkladem, školou barokního vidění a základem nového rozvoje společnosti s bohatým duchovním životem i kulturním a ekonomickým rozvojem. Vysoká hodnota nových chrámů nabízela vytržení z bahna bídy, nadechnutí se krásy a posílení přítomností Boží, kterou si lidé odnášeli do svého života a svých domovů.

Kéž tato kniha rozšíří poznání a pomůže odbourat falešné představy o minulosti, ale zároveň prezentací zkušenosti, že ušlechtilá krása umění a harmonie pomáhá pozvednout obecnou kulturu života, je i povzbuzením pro současnost.“

Podstatné otázky nad výstavou i glorifikací této postavy:

Přes nesporné věci, které biskupu Karlovi jistě sluší přiznat (estetické cítění, organizační schopnosti i rozsáhlou stavební činnost), je třeba vnímat to základní, tedy morální a etický profil biskupovy osobnosti. Nabízí se jistě i biblické srovnání. Král Herodes Veliký byl svého času (vládl v době 37–4 př. Kr.) schopný vladař s estetickým cítěním, organizačními schopnostmi, dalekosáhlou a dodnes obdivovanou stavební činností. Přesto je však v Bibli, konkrétně na stránkách Nového zákona, hodnocen záporně.

1. Biskup Karel je příkladem tvrdé nesnášenlivosti ve víře, opakem toho, co dnes nazýváme touhou po smířování a ekumenismem po 2. vatikánském koncilu.

Není náhoda, že jeho relace do Říma v době jeho biskupského působení v Olomouci začínají výčty tisíců konverzí „heretiků“, že si zvláště zakládal na tom, aby se podařilo (s pomocí jezuitských „misionářů“) „vykořenění nekatolických kacířů z hloubi země“.

2. Biskup Karel se s obrovským nasazením staral o propojení světské a duchovní moci, v tomto názoru byl vychováván a školen již za svého mládí v rakouském Salcburku. Chápal se jako přední politický suverén v rámci stavovské struktury v Markrabství moravském (míval i zvláštní sedadlo), prvních 20 let biskupského působení se osobně účastnil zemských soudů a sněmů, mohl razit vlastní mince, uděloval léna, disponoval vlastní armádou

a v rámci manského sněmu a soudu i jurisdikčním privilegiem. To je v příkrém rozporu s významným bodem programu české reformace – Čtyřmi pražskými články (kněží nemají po světsku panovat!) a samozřejmě i s praxí církve prvních staletí (vyjádření Ježíše Krista: království mé není z tohoto světa).

Biskup Karel byl tak opravdu neblahým příkladem nezdravého propojení duchovní a světské moci jako málokterý jiný...

3. Biskup Karel si vytvořil jakýsi kult své osobnosti. Budoval nákladné a okázalé stavby – chrámy, koleje, hrady, zámky, města. Za příklad lze uvést kroměřížský kostel sv. Mořice. Tam je napsáno: Karel, hrabě z Lichtensteinu, biskup olomoucký, jenž pro lesk a ozdobu svého biskupství štědře vyprázdnil truhlice, také podobně v tomto kostele obnovil výzdobu a výtečnou zbožnost.

4. Biskup Karel měl také hlavní a nesmazatelnou odpovědnost za zvěrstva v souvislosti s vyšetřováním, mučením a pálením tzv. čarodějnic. Při svém vzdělání (doktor obojího práva) musel poznat v sadistickém a fanatickém vyšetřovateli Bobligovi strůjce bezpráví. Biskup Karel se však dokonce svého kolegy ve víře, vzdělaného děkana Lautnera, ve vykonstruovaném obvinění z čarodějnictví nijak nezastal...

Až dodnes „nám běží mráz po zádech“, když čteme slova dnešního vzdělaného historika z Olomouce dr. Tomáše Parmy: „V souvislosti s biskupem Karlem se nám však nabízí i kontext strachu z hereze v prostředí moravského kléru: čarodějnictví je v této době ještě stále chápáno jako apostáze, odpadnutí od křesťanské víry, a jako příklon k herezi. Je možné, že právě tento důvod byl jedním z těch, které biskupa Karla vedly k souhlasu s upálením kněze Lautnera; možná měl tento případ být zvednutým prstem varujícím všechny moravské kněze, že je zapotřebí zachovávat církevní disciplínu, tím momentem, kdy *formido poenae* nahradí onu nedostatečnou *virtutis amor*...“¹

Širší souvislosti

Okázalé oslavení Karla z Lichtensteina-Castelcornu není sólovou akcí, ale součástí dlouhodobého plánu návratu české společnosti před rok 1918, vymazávání skutečného odkazu české reformace a prvního československého státu. Tyto souvislosti budou připomenuty v dalším semináři VERITAS v Pardubicích.

1 *Formido poenae* znamená hrůza trestu, *virtutis amor* láska k ctnosti.